

СРПСКИ ТЕХНИЧКИ ЛИСТ

ОРГАН УДРУЖЕЊА СРПСКИХ ИНЖЕЊЕРА И АРХИТЕКТА

САДРЖАЈ: X III Главни скуп Удружења Српских Инжењера и Архитекта стр. 189. Народноекономски и социјални циљеви новијих уредаба о грађевинама и становима. Предавање инж. П. Сењановића. Спљет. стр. 192. Предлог закона о водама стр. 196. Списак одобрених планова за каналсање имања у Београду стр. 204.

XXIII ГЛАВНИ СКУП

Удружења Српских Инжењера и Архитекта

држан 13. маја 1912. год. у Београду

Председавао: Преседник, инж. Јефта Стефановић, ред. проф. Универзитета

Присутни :

1) Из Управе: Подпредседник, инж. Гавао А. Димић; секретар, арх. Јанко Шафарик чланови: Драгутин Маслаћ арх. Душан Божић инж., Нешко Смиљанић инж. Миливоје Смиљанић арх. и Јован Николић инж.

2) Чланови Удружења: Јован Банић, Драгутин Матић, Лазар С. Живковић, Јован Аврамовић, Јован Јирачек, Милица Вукшићева, Никола Ристић, Михајло Димитријевић, Александар Ј. Петровић, Јован Зрнић, Филип Трифуновић, Младен Мил. Ђуровић, Јован Ј. Станојевић, Љубомир Ст. Дебељевић, Емил Мајзл, Драгољуб Мирковић, Владимир П. Митровић, Јован Смедеревац, Димитрије Поповић, Владимир Игњатовић, Андра Вељковић, Сретен О. Вукашиновић, Јосиф Ринер, Василије Бикар, Коста Д. Пешика, Драгољуб Д. Милићевић, Никола Тирнанић, Нестор Манојловић, Александар Ж. Јотић, Димитрије Наумовић, Јосиф Михаиловић, Димитрије Стојковић, Милан Драгојловић, Данило Владисављевић, Настас Поповић, Живко Д. Радовић, Милорад З. Протић, Светозар Теодосијевић, Јосиф Ј. Ковачевић, Кирило Савић, Ика К. Димитријевић, Светозар Ј. Генић, Сава Р. Кнежевић, Стојан Вељковић, Милан С. Милосављевић, Клементије Букавец,

Владимир Гавриловић, Радомир Ђаковић, Бож. Јовановић, Петар Миленковић, Андра М. Станић, Михаило М. Јањушевић, Марко Каракашевић, Тодор Ј. Филиповић, Ђорђе Б. Златковић, Владимир А. Здравковић, Миладин Ђорић, Милорад К. Поповић, Милан М. Аћимовић, Јован Ђ. Симеонович, Стеван Бесарић, Петар Путник, Марјан Вујовић, Владимир А. Симић, Јован Обрадовић, Владимир Вишек, Живорад П. Николић, Стеван Савић Милан П. Павловић, Божидар А. Јовановић и Тодор Шубаревић.

Председник Јефта Стефановић отвара скуп у 9 ч. 15' м. поздравља присутне. Радује се што пред собом види сакупљену елиту српске интелигенције и нада се, да ће скуп свршити свој посао онако, како то Устав Удружења прописује. Потом се прелази на дневни ред (в. С. Т. Л. бр. 19. стр. 143.)

1.) Избор два секретара скупа. — Председник по овлашћењу скупа предлаже г. Александра Ж. Јотића и г. Димитрија Стојковића и скуп их прима.

2.) Секретар Удружења, Ј. Шафарик чита Извештај Управног Одбора о раду Удружења срп. инж. и арх. за 1911-12, годину (в. с. т. л. бр. 19. стр. 143).

У допуну тог извештаја председник чита писмо од Удружења бугарских инжењера и архитектура у Софији, којим јављају, да се због краткоће времена, не могу одазвати позиву да учествују својим радовима на југословенској изложби. Из тих разлога и не могу одредити свог члана за жири. — За овим председник пита скуп, жели ли да се о првом извештају одмах дебатује или да се најпре

прочитају сви извештаји. Скуп жели да чује прво све извештаје.

3.) Књижничар, Д. Маслаћ, чита извештај о стању књижнице (в. с. т. л. бр. 19. стр. 145.)

4.) Н. Смиљанић, члан Управног Одбора чита извештај о Српском Техничком Листу (в. с. т. л. бр. 19. стр. 145.)

5.) Благајник Д. Божић, чита извештај о стању благајнице Удружења и С. Т. Листа (в. С. Т. Л. бр. 18. стр. 137 и 140.)

Председник Ј. Стефановић моли чланове Надзорног Одбора да прочитају свој извештај.

6.) Д. Владисављевић, члан Надзорног Одбора, чита извештај (в. С. Т. Л. бр. 24 и 25. стр. 185.). У Извештају, који су потписали сви чланови Н. Одбора; Ј. Смедеревац, М. Сарић и Д. Владисављевић предлаже, се да се Управном одбору изда разрешница.

7.) Председник Ј. Стефановић позива чланове Удружења на дискусију о поднесеним извештајима и о давању разрешнице Управном Одбору.

Н. Манојловић — задовољан је извештајима Упр. Одбора и нада се да они могу бити поучни за нове чланове (у прошлој години 48 чл. нових) од којих се с правом очекује живљи рад и боље расположење за Удружење. Замера што се у извештајима не помиње ништа о екскурсијама, које су у току године чињене. Имена сопственика предузећа која су посећена, треба да се на скупу чују. Налази, да г. Миши Николићу треба изјавити особиту благодарност за учињени поклон књижници Удружења. „Такви ретки примери треба и другима да послуже за углед. Живео Миша Николић!“ (Сви присутни: „Живео, живео!“)

— „Са сарадњом на С. Т. Листу није Управни Одбор задовољан. Раније су г. г. Божић и Димић израђивали стручни додатак а сада га немамо. Београд међутим, има данас таквих грађевина, да се врло лепо може изградити какав архитектонски додатак. Планови свих већих и инж. и арх. грађевина налазе се у Министарству Грађевина, где треба учинити само један корак, па би се добили. Још пре више од 10 год. Установљена је у Мин. Грађевина архива, у којој се налазе пројекти свих грађевина.

Тамо ће се наћи пројекти и новијих и старијих грађевина, који кад се објаве потпуно: цртежи са описом, програмом и разлозима, могу врло корисно да послуже млађима. — Он верује да ће се г. Министар тој жељи У-

дружења одазвати врло радо, кад је до сада учинио много више.

У извештају се само наговештава спремање за прославу 25-то годишњице Удружења. Не говори се ништа о материјалним средствима за ту прославу — у томе је празнина извештаја. Удружење има један фонд, али је он одређен за дом а не за прославу. Налази, да Управа треба живље да поради на једном предлогу за фонд прославе. — Предлаже, да се преко зиме одреди неки дан за ванредну скупштину Удружења. Данашњи дан није довољан, јер се за једно пре подне једва стигну да претресу сви извештаји и изврше избори, а на ванредној скупштини би се могла претресати специјално каква важна питања, коју су на дневном реду. Налази да Управни Одбор треба о томе да размисли па да сазове ванредну скупштину.

Председник, Ј. Стефановић. За састављање Споменнице писано је већ појединцима и добивени су пристанци. У буџету за ову годину одређено је 1000 дин. за материјалне издатке Споменнице. Као што се види, дакле, Управа ради на томе.

Ј. Јирачек тражи да се уз годишњи извештај штампају имена чланова Удружења у С. Т. Листу, како би се могло видети ко су нам другови.

Председник, Ј. Стефановић. — Ми с времена на време штампамо у С. Т. Листу имена нових примљених чланова а по овој жељи г. Јирачека ми ћемо штампати ускоро и именских чланова.

Ј. Зрнић. — У допуну извештаја требала је што поменути о уређењу наше струке. Колеге у унутрашњости налазе се у великој незгоди због новог закона о држ. рачуноводству, који су доносили они, који струку не познају. Тражи да се приступи изради закона о уређењу наше струке, да се зна, ко шта ради и за шта одговара.

Председник Ј. Стефановић. — Ми смо имали много посла око тога. Имали смо на месним скуповима грађевински закон Београда и добили смо од два господина драгоцених података, о томе законском пројекту, али чланови из округа нису говорили о томе ништа. Од њих треба да потекне иницијатива за послове, јер се њихови јади овде не знају.

Д. Мирковић. — Унапред изјављујем, да нисам потпуно задовољан ни извештајем Управе ни њеним радом. Осим извештаја благајнице остали извештаји показују све неуспехе. За успех у благајници треба да захвали-

мо министру грађевина. — Данас су техничари важни фактори у решавању културних питања — али се у нашем листу то не види. Ми по њему немамо права то да тражимо, јер ако нема другог материјала, но што је у њему, ми га не заслужујемо. Поред колегијума, кривица је за то и до управе, која са више активности и уметности треба да придобије колеге. Пре, за време председниковања г. Манојловића изгледа да је био бољи рад. Имамо доста одличних техничара, који су ван Удружења. Тако су на скупштини од многих техничара професора Универзитета само двојица а има их доста, који и нису чланови Удружења. Треба радити на томе да наши скупови не показују више овакву слику. Крајње је време да се по предлогу г. Манојловића на јесен сазове ванредна скупштина Удружења.

Председник, Ј. Стефановића — Г. Мирковић зна како иде у Управном Одбору. У две недеље једва се једном састанемо и то крњи, зато што су сви заузети својим пословима. Сам г. Мирковић био је у Управном Одбору па опет тако говори. Два — три човека не могу све учинити. — Можда је г. Манојловић био срећнији, можда су онда биле боље околности.

В. Гавриловић. — Да ли је Управи познато, да је извесним члановима Удружења, приликом превођења на звања по новом директском закону, учињена неправда. Из извештаја се не види да је Управа радила на томе. У Дирекцији је решено, да се те неправде могу поправити приликом превођења на основу решења Главне Контроле. Није ми познато да ли је то решено и за службенике у Министарству Грађевина.

Потпреседник, П. Димић. — Управа је посредним путем дејствовала. колико може али никакву представку није могла упутити, јер Министар није дужан давати извештаја Управи Удружења.

Г. В. Гавриловић. — Ако је Управа на томе радила, то треба назначити у извештају јер је неправда негде поправљена.

Потпреседник, П. Димић. — Г. Министар има својих школских другова и сви су са њим о томе говорили па вам они могу дати обавештења. Ми у извештај то нисмо хтели уносити, зато што бисмо имали један неуспех више.

— В. Гавриловић. — Ако Управа није могла сама учинити ништа, онда је требало да се обрати члановима за помоћ.

Н. Манојловић. — Кад сам говорио о

извештају, ја сам констатовао стагнацију и задовољио сам се надом, да тога у будуће неће бити. — Г. Мирковић, као одличан инжињер, радио је као члан Управног Одбора али оданде увек бежи. Он је извршио доста радова али у С. Т. Листу није ништа о томе штампано. Надам се да ћемо то у будуће читати. — Мислим, да смо на погрешном путу кад овде само о министру говоримо. У Министарству има начелника, који се заузимају и незаузимају за инжињере. На скупу нема ни једног од њих, а то није лепо. Немојте апеловати само на министре већ и на начелнике, који на томе раде. Ја знам да начелници могу много да учине кад хоће.

Ј. Смедеревац. — Дуго година се међусобно критикујемо и пребацујемо да нисмо радили. Али има једна ствар, која је од прошле године пошла напред, да ли због Управе или г- Министра. Материјално смо боље осигурани а и наш Технички Лист пошао је на боље но до сад. Кривица је до нас. Најглавније је то што смо ми Срби. Г. Манојловић је казао за наше главешине — начелнике, који могу све да ураде а којих нема сада ниједног, а пре, док нису били начелници, долазили су. Ја као члан надзорног одбора, кажем да су ствари боље пошле. Ја сам у Удружењу од почетка, па знам да је садањи Управни Одбор показао успех бар у нечему. Нека се идуће године толико уради, па ће бити добро. — Има много ствари о којима треба писати у Листу. Нпр. Узроци катастрофе на грамадском тунелу нису у С. Т. Листу ниуколико описани. Сад има хонорара, треба писмено тражити описе од појединих чланова па то платити. Молим Управу да тако рали у будуће.

Преседник, Ј. Стефановић. — Управа је ове године упутила молбу за сарадњу свима члановима, па ништа. Тако нам је опет остало да крпаримо.

Ј. Јирачек. — Молим да редакциони одбор не одбија сараднике, пуштајући у Лист чланке, којима се један члан назива глупљим од једног јадранског сељака или за кога се нпр каже, да не зна, да је ближе око камаре него преко камаре.

Преседник, Ј. Стефановић. — Редакциони одбор зна српски па у томе није нашао никакве увреде а сумњам да је и сам писац имао намере да вређа, већ само мало жучније да одговори.

Потпреседник П. А. Димић. — Ми смо добили један чланак и пустили га у лист. Кад смо на тај чланак добили одговор, ми смо и

њега пустили са оградом да не одговарамо ни за форму ни за садржину, само да би се дошло до истине и правилног решења. — Сличан се случај десио и у подринском округу. Један нам члан пошље чланак за лист а други дође па протестује. Редакциони одбор не може ићи у Шабац да проверава све детаље нити се може упуштати у студију сваког појединог специјалног питања, него мора веровати својим члановима.

(Наставиће се)

Народноекономски и социјални циљеви новијих уредаба о грађевинама и становима.

Предавање Инж. П. Сењановића. Сплет.
(Наставак)

Споменуо сам с почетка, да је друга важна мера, којом се може утицати на развитак земљишних цена, **систематска земљишна политика** — „politica fondiaria“ како Талијани веле, „Bodenpolitik“ код Немаца. Сврха је ове политике земљишта, да тражи згодна средства и начине, како ће се на најјевтинији начин доћи до поседа земљишта, која су за јавне интересе, а особито с обзиром на будуће уређење града потребна, и како ће се на даље овај посед по сталним начелима управљати и искористити и како ће се **помоћу овог јавног власништва** спречити вештачко и нездраво подизање цена земљиштима и отежати са тим спојену шпекулацију.

Ретко се пак догађа да у околини града **недостаје** градилишта, али је редовно правило, да су земљишта **прескупа**, а прескупа су ради шпекулације, која је закупила земљишта док су још јевтина била, да их касније шпекулативно искористи. Тим путем окупирања јевтиних земљишта морају и општине ићи, док је на време, једнаким путем, али другом циљу, не да подигну, већ да спрече подизање цена.

Стога данас и настоје све модерне општинске управе, да искоришћавајући прилике и моменталне повољне конјуктуре, повећају свој земљишни посед, пошто их то ставља не само у независан положај при уређењу градова и подизању јавних зграда него им даје и веома мјно средство за управљање развоја нових градских крајева, утицај на цене градилишта, досљедно на цене најма и могућност да сузбијају оно велико зло, које поново помињем, на име грађевинску шпекулацију.

Општине могу таква земљишта употребити за разне сврхе, или у сврхе проширења и уређења града или у властите грађевинске опште корисне сврхе, или да га без губитка уступају задругама, које имају општу добротворну сврху, али уз услов, да градилиште за извесно одређено време буде искоришћено.

Имамо у нашој држави много мањих општина, које мутке уступају оваковим задругама градилишта, овај начин потпомагања није неопходно потребан, а више пута и није за прецоруку. При раздавању општинског поседа треба опрезно и не сувише благодарно поступати, не раздавати више но што је за фактичко уређење станбених или грађевинских прилика потребно, по готову не смањивати општински посед док се не повећа, јер се може догодити, да општина остане без свога земљишта и да мора скупо куповати оно, што се раније јевтино продала. Задржавање и повећање општинског земљишног поседа захтева данашња наука за све градове, а особито за оне, који се развијају, јер је то најмоћније средство у финансијском погледу за подизање и развитак градова и повољних станбених прилика.

Сва стручна литература и сви конгреси, који су се бавили овим питањем, сложни су у томе, да решење станбеног питања у првом реду лежи у јефтином општинском поседу, који се има отети од утицаја приватне шпекулације.

У једном конгресу год. 1909. рекао је проф. Berlepsh Valendas из Монакова у том погледу; „Град мора бити господар свога властитог развоја. Директива за развој града не сме бити као до сада одређена од приватних интереса, већ од општих“.

Дозволите ми, господо, да Вам ради информације наведем неколико примера шта се у том правцу учинило у Немачкој и у нашој држави, и ако се у нас овај покрет налази у почетку.

Према овим принципима модерне комуналне земљишне политике, повећао је град Дисендорф за време 1902—1908 год. за више неголи шестоструко свој посед земљишта.

У Франкфурту на Мајни повећао се у последње доба посед општине у граду, не рачунајући овде градску шуму, на 21% или преко једне петине читавог расположивог поседа, тако да је та општина, не рачунајући путове године 1902, имала у поседу 58,60% целе површине својега простора. Град Франкфурт је купио у последње време 80% земљишта,

што су била на продају, да спречи прелажење у приватне руке.

Град Магденбург је 1902. год. подигао један зајам, па је од тога одредио $2\frac{1}{2}$ милијона марака само за куповину земљишта. Град Улм поседује у граду три четвртине градилишта, а у све 2000 хектара, па продаје уз веома повољне услове земљишта за грађење јевтиних станова под условом, да се грађење сврши за три године. Манхајм троши годишње 250.000 — круна за куповање земљишта, која јевтино уступа за грађење обичних станова. Визбаден, који је заузимањем општине постао један од најлепших градова Немачке, поседује $\frac{1}{3}$ (једну трећину) читавог слободног простора. Дармштат је за последње три године уложио у куповање земљишта три милијона марака. Гисен је за једну годину 1905—1906. потрошио за куповање земљишта 600.000 — марака.

Бећ 1899 год. било је у Прусској 16 градова, који, ради свога великог поседа и њиховог прихода нису имали потребе за какав прирез, или врло мали.

У Аустрији су баш средњи и мали градови у овом погледу предњачили. Тако је индустријални град Aussig у Чешкој (са 25.000 становника од прилике), купио у последње време 400 хектара земљишта и то са намером да упливише на цене окућница у граду.

Непокретни посед града Линца износи преко 15 милиуна круна, а узгред помињем да тај град има својих 85 кућа за становање у којима станује 500 породица. Градско је заступништво закључило, да се и надаље настави с куповином земљишта.

Град Олмуц у Моравској засновао је свој фонд (закладу) који је намењен искључиво куповању земљишта.

Главни град Праг купио је и парцелисао у последње време велике комплексе земљишта у околини града те да тиме спречи уцене приватне спекулације.

Осим тога имају општине, кад поседују оваква земљишта, једно моћно средство, а то је **градски** електрични трамвај, да отворе нове путове у ове јефтине крајеве и да тако приближе и омогуће развој читавих нових и јефтиних делова градских, те да тако и трамвај претвори у успешно социјално средство. То је у особитој мери проведено у Прагу и у Будимпешти, где је за три године саграђен изван града читав нов крај са 4300 народних станова, који су електричним трамвајем спојени са средиштем града.

И у Трсту је „општински одбор за јав-

не грађевине“ предложио недавно општини, да већ, сада, чим се јаве подесне прилике, закупи земљишта и ако ова неће служити особитим актуелним потребама, и то с обзиром на развој града и с обзиром на околност што цене земљишта непрестано расту. Исто је одбор предложио следећи програм:

При куповини нека се настоји да се купе земљишта: 1) која ће олакшати градски промет, 2) која ће у наступајућим годинама омогућити грађење јефтиних станова за сиромашне сталече; 3) она земљишта, која ће служити за јавне грађевине, школе, болнице, тргове, 4) Земљишта, која је на новим путевима служити као резерва за општинске циљеве, поглавито за регулисање цена земљишта

Зарад куповине земљишта предложио је одбор да се годишње одреди свота од најмање 800.000 круна само за куповину земљишта и горе наведене циљеве.*)

Овај сада изложен рад општина не сме се никад претворити у трговину, већ мора да служи само горе истакнутој-социјалној сврси и општим интересима, јер је ово ваљда најтежи али и најзаслужнији начин, да општина може практички остварити свој уплив на уређење града и на прилике становања.

За куповину и располагање овим општинским земљиштима, установљене су код дотичних општина нарочити **земљишни фондови** (закладе) који морају да изводе економско газдинство са тим општинским поседом и да се побрину за нове куповине кад је томе згодно време и прилике.

Ови су фондови основани и одржавају се општинским зајмовима и приходима од општинских приреза на земљишта, на које сада долазимо, а фондовима се обично управља саввим самостално као с каквим општинским предузећем.

Треће средство, којим општине или држава могу успешно упливисати на грађевинске прилике и на грађење станове, је порезно-политичке природе.

Како сви знамо, кућна пореза је данас у држави нашој тежак терет за власнике кућа али је још много тежи за кираџије на чија леђа сопственик куће товари сав тај терет, па је у томе узрок скупоћи станова. То сваки признаје те се од дуже времена у нашој држави ради на реформи порезе на зграде. Али одстранити државне порезе и општинске прирезе није могуће с обзиром на велике држа-

*) Ови су предлози и примљени и у овогодишњем је буџету општине већ предвиђена горња сума.

вне и општинске потребе у новије доба, које уз то непрестано расту с развојем града и с напретком културе. На онај начин како се код нас било покушало са споменутим покрајинским законом општина губи знатне приходе а при том то није ни од какве користи за грађевинарство, већ само за сопственике кућа што опет није праведно нити је рационално с гледишта општинске економије и ако ће се у доцнијим годинама повисити и приходи општински усљед повећане градње кућа. Реформаторска брига мора дакле ићи, не на то да се укине пореза на куће, већ да се и та пореза и прирези на земљиште праведније распореде по модерним социјалним начелима,

Небројене статистике и анкете доказале су јасно, да сиромашнији слојеви народа плаћају несразмерно скупље своје станове ио богати, јер издају за стан много већи проценат свог прихода но имућнији, па пошто се томе додаје и пореза сразмерна тој кирији то је и пореза на куће што их ови сиромашнији сталези плаћају, (у самој кирији) сразмерно много већа него код богатијих сталеза.

Једна тршћанска службена статистика доказује наиме. да, што је мања категорија стана тим мање стоји најам у размери с приходом кирајције, тако, да сиромашан човек плаћа не само релативно скупље кирије, већ да и апсолутно узето, мањи човек плаћа за 1 м.³ простора у сиромашном стању, исто толико колико и богаташ у фином свима удобностима снабдевом стану. Да ми у Сплету водимо такву статистику, дошли бисмо, у то смо сви уверени, до ужасних резултата.

Праведна реформа порезе на куће мора дакле ићи затим, да се за мање станове мањи данашњи и порези и прирези а да се најмањи станови за сиромашни народ, по могућности сасвим ослободе тога терета.

Некоји су градови и у држави већ провели такву постепену разлику за општинске приходе.

Ради примера наводим овде земаљски закон Горње Аустрије 9/III 1905 године за главни град Линц, према коме се код најма од преко 200 круна плаћа на годину 2 паре приреза по круни па све више и више док се за најмове преко 2000 круна плаћа 14 пара по круни.

Град Лавов порезује најмове до 600 круна годишње са 4%, а од 600—2400 круна са 6%, па расте све више до 15% код најма од 6000 круна.

И други градови, као Праг, Брно, Љубљана и многи други, увели су оваква посту-

пна порезивања а најнижи износ кирије обично је ослобођен од приреза.

Зар није ово много боље и праведније него онај закон што га је наш Сабор примио?

Многе су општине ослободиле радничке куће саграђене на основу закона 1902 године и од оне друге половине општинског приреза, која би по закону припадала општини.

Али са праведним уређењем порезе на куће нису ни издалека исцрпене све порезне мере које воде горе наведеној сврси.

Последњих година развила се само по овом предмету опсежина литература и ми се налазимо у пуном јеку научне расправе о разним порезним мерама које имају упливисати на грађевинске прилике и на станове. И док су н. пр. у Немачкој већ одавна у пракси проведене не само комуналне, већ и државне порезе на овој основи, дотле се ми у Аустрији налазимо на првим покушајима, а ко зна кад ћемо се ми у Далмацији користити резултатима, ове науке и праксе.

Три врсте нових пореза долазе овде у обзир и то у првом реду порезе, којима је циљ да градилишта не остану дуго времена без грађевина у циљу спекулације, већ да присиле власнике на скоро грађење те да се тиме доскочи оскудици у становима.

Овде спадају: 1.) Порез на окућнице и 2.) порез на куповину и продају непрокретности.

Трећа врста пореза, која се већ по предлозима владе уводи у Аустрији, то је комунална пореза на повећану вредност. Овоме је циљ да ограничи спекулацију са препродавањем.

* * * Пореза на градилишта (окућнице)

има овај циљ: У обичним данашњим приликама— док није уведена та пореза — леже обично и најбоља, скупа, градилишта годинама неупотребљена; власник плаћа незнатну порезу као за какво стрњиште или ливаду или двориште и чека док цена градилишту не скочи до највеће висине — да га онда скупо прода.

Власник при томе не губи ништа јер је пореза незнатна, а добит, што је може дати и земљиште које је као зиратно најслабије кад се прода као *градилиште*, велика је. Међутим последица ове спекулације је та, да се нови станови не граде, јер нема велике понуде градилишта, па постаје све већа оскудица и скупоћа станова. Да се томе доскочи, удара се ова врста *порезе на градилишта*.

За земљишта, наине, која по свом положају сусједству и природи вреде као градилишта, узима се, не обична мала пореза као за поља, већ пореза која одговара високој вредности тога простора као градилишта, т. ј. цени за коју се то градилиште може продати. Таква је пореза наравно много већа но обична. Власник таквог земљишта, мора да настоји да што пре сагради на том земљишту кућу, јер висока пореза, што мора годишње плаћати немајући никакве користи од тог неупотребљеног земљишта смањује добитак који би могао имати кад би га продао или подигао грађевину. На тај се начин власник присили или да зида — а то значи стварати станове и смањити кирије — или да један део свог добитка да у облику пореза колективности, целом граду.

Ова пореза неће проузроковати поскупљивање земљишта, већ баш услед тога, што су власници присиљени да своје земљиште продату, биће понуда земљишта већа но иначе; а елементарни је принцип народне економије, да већа понуда има за последицу ниже цене.

Ова пореза не терети неимућне и сиромашне те је и са те стране оправдана.

У Пруској је уведена ова пореза у преко 300 градова и то готово у свима већим градовима.

У Италији уведена је ова пореза законом од 8. јула 1904. године а износи за Рим 3%, за Милано 2% од вредности градилишта те је п. пр. у Милану година 1909 дала прихода 700 000 лира.

У Лавову износи н. пр. ова пореза на градилишта 10 пара по м² за сваку недељу дана.

Земљишта оних задруга, које имају опште корисну сврху и земљишта одређена за подизање јефтених станова ослобођавају се обично од ове порезе.

Да се ограничи препродавање и с тим спојено трговање са земљиштима без постигнућа правог циља, наине подизања грађевина ударају се:

Порезе на куповину и продају. Ово се порезивање врши тако да катастарски одељак пријавља општини сваку куповину и продају непокретности и цену продаје, а порез износи у разним градовима $\frac{1}{2}$ % до 2% од продајне цене.

Ова пореза наилази на мање противљене од стране публике, јер се плаћа само је-

данпут и то онда кад се прода, дакле онда када се има новаца. Мање куповине и продаје, до једног сталног износа имале би се ослободити порезе. Тако н. ипр. у околини Минхена ослобођене су куповине и продаје испод 6000 марака а у граду Есену ова се пореза опет враћа ако се на том земљишту у току $1\frac{1}{2}$ године сагради кућа.

У Немачкој је ова пореза уопште уведена и даје добре приходе. Године 1907 дала је ова пореза само пруским градовима 31 милиун марака прихода.

У Аустрији постоји ова пореза у Грацу на основу једног земаљског закона из године 1904 а износи код неграђених земљишта $\frac{1}{3}$, а код заграђених $\frac{1}{10}$ односних државних дажбина.

* * *

Пореза на повећану вредност. Начело овог порезивања прогласио је под мотом „unearned increment tax“ најпре американац Henri George, али је оно први пут и најопширније било у пракси примењено у немачком царству као „Wertzuwachssteuer“ где ова пореза по свој прилици неће бити ограничена само на градилишта и куће, већ ће се проширити и на друга индустријска предузећа.

У Немачкој почела се уводити ова пореза године 1904, а године 1909 била је већ у самој Пруској у 86 општина уведена, а сад је већ предложена Reichstag-у за целу државу, те има ступити у живот најдаље до IV. 1912. А рачуна се да ће већ прве године, 1912, донети држави 20 милиуна марака прихода.

Ова иста пореза чини једну од основних тачака нових порезних рефорама енглеског министра Lloyd George-а око којих се водила у два маха жестока изборна борба у Енглеској.

И у Италији се и у парламенту и у новинарству и литератури захтева увођење ове порезне мере како би се општини дало у руке средство којим ће се моћи народ одбранити од оних, који, како вели извештај парламентарног одбора, „монополизирају станове, ту најпречу и најпримитивнију потребу живота.“

У најновије је доба централна влада у Аустрији предложила земаљским одборима две варијанте закона за ову порезу, која би за сада имала бити комунална да се по свој прилици претвори касније у државну, исто као и у Немачкој. У последњој периоди саборских седница растављао је и примио је тршћански, тиролски и крањски сабор овај порезни закон према предлозима владе после

веома опсежне и инструктивне расправе у новинама и у јавности.

Ова пореза одмерена је за сваку куповину и продају непокретности код које се непокретност прода за већу цену но што је вредила. Ово повећање вредности проузроковано је обично поправљеним месним приликама у једном граду: што је саграђена каква железница, трамвај, лука (пристаниште); што су отворене нове школе или што је н. пр. у тај и тај град био премештен војнички гарнизон. Природно је, да овакве промене подижу вредност земљишта и кућа. тако, да један власник може продати свој посед за двоструко или троструко но што га је коштао, премда се он ско тога није ништа трудио нити је што уложио, нити има уопште икакве његове заслуге.

Данашње друштво налази да је праведно, да бар један део тога добитка иде на корист, целине, јер целина једина и има заслугу што је дошло до тог повећења

Осим тога намера је, да се овим порезимањем ограничи препродаја и прелажење од веднога власника другоме са увек повећаном јценом земљишта, односно станова, дакле да се ограничи вештачко дизање цена.

Неки реформатори иду чак тако далеко да захтевају целу повећану вредност или бар 90 % од те вредности за општност, и мисле да би се на тај начин најуспешније ограничило подизање цена.

Пореза на повећану вредност одмерена је обично тако, да чим је повећање цене дотичне непокретности веће тим је виша и порезна стопа, Мало повечање вредности до једног сталног износа ослобођено је од порезе. Стопе порезивања износе 1%, 10% до 20% од повећане вредности. Обично је пореза за неограђане непокретности већа но за куће.

Ако помислимо на високе цене код продаје земљишта у Сплету и на промет земљишта, који ће настати код нас чим будемо имали осигурану железничку везу, можемо бити сигурни, да би оваква пореза представља осим своје социјалне важности још уз то важан приход за растуће потребе града.

Предлог закона о водама.

І. ОДЕЉАК

О правним односима на водама.

Члан 1.

Воде су у Србији или приватне или јавне.

Члан 2.

Приватне су воде:

а) метеорске, т. ј. оне воде, које су природно или радњом људском, прикупљене од кише, снега или града;

б) изворске;

в) подземне и

г) ритске и барске.

Ове воде припадају сопственику земље на којој су, у колико није ко други особеним правним основом задобио какво право на њима.

Члан 3.

Јавне су воде:

а) сви водени токови (реке речице и потоци), који стално или повремено теку кроз унутрашност Србије;

б) потоци од изворских и метеорских вода, чим пређу границу приватне земље

в) од пограничних река они уздужни делова њихови, који по међународном праву ди посебним међународним уговорима припадају Србији.

Члан 4.

Сви су водени токови и њихова корита јавна државна добра.

Члан 5.

Границу између корита јавног воденог тока и прибрежне или обалске земље чини она линија, која обележава средње стање воде у воденом току (обалска линија).

Члан 6.

Напловине и пресушени делови корита водених токова, као и нова острва у њима, припадају држави.

Члан 7.

Кад се који водени ток расцепи на више рукава и туђу земљу оплови и на тај начин острво направи, опловљена земља остаје и даље у својини пређашњег сопственика.

Ако би држава отуђивала ове земље,

сопственици прибрежних земаља имају прече право куповине;

И поплавлена земља остаје у својини пређашњег јој сопственика.

Члан 8.

Ако би водени ток од једном одвалио комад од нечије прибрежне земље, па га привалио туђој земљи, сопственик одваљеног комада задржава га у својини, ако се комад још може распознати. Но ако га сопственик не би у течају прве године обрађивао, сматраће се да га је напустио и тада тај комад прелази у својину сопственика оне земље, којој је прилегао.

Члан 9.

Кад водени ток напусти своје корито, сопственици прибрежних земаља новог корита, који су стварањем тога корита оштећени, имају право штету своју највише у равној вредности накнадити из напуштеног корита.

Но и прибрежни сопственици напуштенога и они новог корита имају и право, било заједничко било само једни без других, у року од три године, тражити одобрење од Министра Народне Привреде, да о свом трошку поврате водени ток у старо корито. И ако Министар Народне Привреде нађе да то тражење није противно јавном интересу, даће им одобрење и у њему одредити рок, у коме су дужни то извршити.

Члан 10.

Границе земаља, које се сучељавају са земљама под ритском или барском водом, не смеју се мењати према стању воде у ритовима или барама.

Члан 11.

О својини и употреби минералних и термних вода вреде наређења рударског и санитетског закона.

Члан 12.

Свака нижа земља дужна је примити воду, која природно тече са више суседне земље, без икакве накнаде.

Сопственик ниже земље не сме својеволјно одвратити тај природни ток воде, нити га успоравати на штету горње земље.

Ни сопственик горње земље не сме урадити нешто, што би већма оптеретило нижу земљу.

Члан 13.

Сопственик прибрежне земље дужан је без накнаде:

1. оставити дуж пловних или сплавних водених токова за пролаз људи и стоке слободан простор од осам метара ширине. Но ако би за пристајање лађа или сплавова било потребно на коме месту више простора, то се може путем експропријације само с накнадом узети;

2. допустити да бродови и сплавови пристају на местима, која је власт одредила;

3. допустити пролаз на земљи, која лежи непосредно уз обалу, онима, који су овлашћени сплавити дрва, као и њиховим радницима, ако то буде било неопходно за превоз;

4. допустити службеним органима да обилазе обале ради прегледа воденог тока или ради других којих циљева;

5. допустити да се грађевине за одбрану од воде, регулацију воденог тока и употребу воде, које се по одобрењу власти врше у општем интересу, изведу у кориту и у обале учврсте.

Члан 14.

У случају опасности слободно је свуда пристати лађама и сплавовима и извући их на обалу, али тада прибрежни сопственик има права само на накнаду причињене му штете.

II. ОДЕЉАК

О употреби воде

Члан 15.

Сопственици приватних вода имају право по својој вољи употребљавати их и њима располагати у границама овога закона, не вређајући при томе општи интерес и туђа стечена права на тим водама.

Члан 16.

Нико не сме без претходног одобрења окружног начелства прикупљати метеорску воду у већој количини на својој земљи.

Члан 17.

Сопственик извора властан је изворску воду употребљавати за пиће и све своје кућне и привредне потребе, али употребом воде за привредне потребе он не сме смањивати сопственицима нижих земаља, кроз које извор отиче, ону количину воде, коју они већ употребљују за пиће и своје кућне потребе, као ни ону количину воде, коју су они употребљавали за привредне циљеве за последњих десет година.

Члан 18.

У случајевима потребе за снабдевање вароши, варошица, села и појединих места

њихових, или појединих јавних установа (болнице, касарне и т. д.), водом за пиће, може се по решењу Министра Народне Привреде сопственику извора, по погодби или процени вештака, одузети вишак изворске воде, који му преостаје по намирењу његових домаћих потреба (за кућну потребу и појење стоке).

А у случају преке потребе за снабдевање поменутих места водом за пиће која се не може ни на који други начин набавити, или би то било скопчано са непромерним трошковима, може се по решењу Министра Народне Привреде сопственику одузети и сва изворска вода но с тим, да му се с друге стране, а о трошку онога за чију се потребу та вода одузима, доведе потребна количина воде за пиће и домаћу потребу, поред накнаде за вишак одузете му воде.

Члан 19.

Нико не сме без претходног одобрења окружног начелства предузимати радове на извору ради добијања веће количине воде.

Но ако би сопственик извора, и поред одобрења власти, таквим радовима одузео воду туђем извору или бунару, или у опште другу коју штету учинио, дужан је исту накнадити.

Члан 20.

Сваки је властан на својој земљи копати обичне бунаре ради скупљања подземне воде, или ову изводити на површину, ако тиме другима штете не причињава.

Но за добијање подземне воде другим каквим радовима као: бушењем артерских бунара, галеријама или поткопима, потребно је претходно одобрење окружног начелства. Извршиоци ових радова дужни су преко начелства послати Дирекцији Вода добивену сондажу земљишта.

Сопственик је дужан добивену подземну воду по употреби спровести у какав природни водени ток.

Сопственици, преко чијих би се земаља спроводила ова вода, дужни су то допустити уз накнаду стварне причињене им штете. При оцени штете узимаће се у обзир и користи, које такви сопственици од ове воде буду имали.

Члан 21.

Ако у ближој околини не би било довољно воде за пиће, онда су сопственици бунара или извора дужни допустити својим

суседима, да захватају воду за пиће, а по могућности и за најнужније домаће потребе.

Но сопственик бунара или извора има права на сразмерну накнаду по погодби или процени вештика за штету, ако би се и у колико таква причињавала његовом имању, а сопственик бунара, поред тога, још и накнаду за грађење и одржавање бунара.

Члан 22.

У јавним водама слободно је свакоме употребљавати воду обичним начином, који не тражи особених направа, нити искључује равно право другога.

Свакоме је, дакле, слободно, док се придржава полицијских наредаба, и на местима, где то власт није забранила: воду захватати, стоку појити, купати се и прати, као и узимати песак, шљунак, камен, земљу и лед, ако се тиме не мењају својства воде нити има опасности за њен ток и обале, нити се коме вређа право или штета причињава.

Члан 23.

При пожару и свакој прекој општој потреби за воду, месна полицијска власт има права, да за привремену употребу воде, била она јавна или приватна, изда сходне наредбе, и ове одмах изврши.

Сопственици приватних вода и имаоци права употребе вода немају у оваквим случајевима право ни на какву накнаду за употребљену воду.

Члан 24.

За сваку другу употребу јавних вода, сем наведене у чл. 22., као и за сваку градну на водама, мора се претходно имати одобрење надлежне власти по наређењима овога закона (чл. 29, 30, 170, 171 и 172).

Члан 25.

Све јавне и приватне воде употребитиће се првенствено за пиће и домаћу потребу, затим за пољопривредне циљеве и тек онда за добијање снаге, за саобраћајна средства и за гајење риба.

Члан 26.

За снабдевање насељених места водом за пиће могу се, на основу претходног стручног испитивања, а уз сразмерну накнаду, одузети сва већ стечена права на употребу воде.

Члан 27.

За употребу воде у пољопривреди могу се, уз сразмерну накнаду, одузети сва сте-

чена права на употребу воде, сем права на употребу воде за пиће и домаћу потребу, ако се снабдевање водом за пиће не може ни на који други начин постићи, или би то било скопчано са прекомерним трошковима.

Члан 28.

При давању одобрења за употребу воде власт ће пазити на то, да ли ова употреба неће сметати употреби воде за пиће и у пољопривреди.

Према овоме, првенствено ће се давати одобрења онима, који су са пројектованим радовима спојили и радове за употребу воде за пиће и за пољопривредне циљеве; а за тим онима, који су своја постројења и радове тако пројектовали, да се доцније неће ометати употреба воде за пиће и за пољопривредне циљеве.

III. ОДЕЉАК

О радовима на води.

Члан 29.

Радови на води двојаки су и то:

А. Радови за одбрану од воде; и

Б. Радови за особену употребу воде.

У радове за одбрану од воде спадају:

1. радови у изворном делу, као што су: грађење преграда у ровинама и урвинама; одвраћање воде од ових урвина и т. д.;

2. радови на чишћењу и одржавању корита и обала;

3. радови за одбрану од поплава, као што су: подизање насипа; прокопавање оука; грађење споредних канала и у опште сви радови, са којима се буде бранило од воде;

4. исушивање ритова и мочари, — дренажа мочарног земљишта;

5. регулисање река; и

6. одвођење нечисте и сувишне воде из насељених места (асенирање).

У радове за особену употребу воде спадају:

1. радови за снабдевање водом за пиће и домаћу потребу;

2. радови за употребу воде у пољопривреди;

3. употреба воде за добијање снаге;

4. подешавање река за пловидбу и грађење пристаништа и пловних канала; и

5. гајење риба.

Члан 30.

Све радове општег интереса, у претходном члану, могу се вршити само по одобреним

пројектима и предрачунима од стране надлежне власти (чл. 170, 171).

Министар Народне Привреде прописује нарочите правилнике о изради пројеката и предрачуна за ове радове.

Члан 31.

Сви радови за одбрану од воде, за снабдевање водом за пиће и домаће потребе, за употребу воде у пољопривреди за подешавање река за пловидбу и за грађење пристаништа и пловних канала предузимају се и врше увек у општем интересу, а остали радови по овом закону сматраће се да су од општег интереса само онда, кад их Министар Народне Привреде решењем својим за такве огласи.

Кад се ови радови врше у општем интересу, онда се по потреби могу експропријати грађевине и земље, као и задобивена права на употребу воде.

За експропријацију и накнаду штета у опште важи при овим радовима прописи закона о експропријацији за грађење жељезница.

Но ову експропријацију вршиће Министар Народне Привреде са својим особљем и заступницима на место Министра Грађевина.

Члан 32.

Све радове од општег интереса у колико то код појединих радова није друкчије наређено, дужни су извршити и одржавати о свом трошку, а по мери користи од тих радова, приватна лица (појединци, или удружења, чл. 141), општине, срезови, окрузи и држава.

Извршење појединих радова од општег интереса, као и одржавање таквих већ извршених радова, може наредити Министар Народне Привреде, ако то заинтересовани не би сами хтели учинити.

А ако заинтересовани не би хтели те радове извршити ни у остављеном им року, Министар Народне Привреде може, придржавајући се прописа који важе за подизање јавних грађевина, наредити да их држава изврши на трошак заинтересованих.

Члан 33.

Кад Министар Народне Привреде изврши радове од општег интереса у смислу последње алинеје претходног члана, онда ће он позвати заинтересоване, да се у остављеном им року удруже ради одржавања.

А ако се они у датом им року не удру-

же, или се од њих не добије одговор, онда ће Министар Народне Привреде сам поставити чиновнике ради одржавања, па ће целокупне издатке око тог одржавања наплаћивати од заинтересованих.

Члан 34.

Сви трошкови за извршење и одржавање ових радова, без обзира на то ко их је извршио, наплаћиваће се по утврђеном распореду без икаквог судског решења. Наплату ће вршити пореска оделења уз наплату пореза, и то одмах после пореза, а по закону о непосредном порезу.

Члан 35.

Министар Народне Привреде може, било по свом нахођењу, било по молби појединих заинтересованих, наређивати израду пројеката за извршење појединих радова по овом закону, а из средстава, која су му стављена на расположење.

Трошкови за израду ових пројеката снос се заинтересовани, но они се могу, на предлог Министра Народне Привреде, а по саслушању Министарског и одобрењу Државног Савета, Краљевим указом ослободити делимично или сасвим ових трошкова по извршењу пројектованих радова.

Исто тако и на исти начин Министар Народне Привреде може, према потреби и кад то општи интерес захтева, давати заинтересованима помоћ, за извршење ових радова, било од једном било у виду сталне годишње помоћи, а према датој му буџетској могућности.

Члан 36.

Исто тако окрузи, срезови и општине могу из својих буџетских средстава израђивати пројекте и давати помоћи за извршење радова по овом закону, који се врши у општем интересу.

Члан 37.

У случајевима, кад прети велика опасност од воде насељеним местима, становништву, железничким путевима, скупоченим објектима или јавном интересу у опште, месна полицијска власт има права у инунацијоном терену спречити вршење свих задобивених права на употребу воде, а по потреби порушити или уклонити сва постројења и предмете, ако би се тиме опасност могла спречити или умањити.

Пошто пређе опасност, сопственик има права тражити накнаду за штету која му је причињена рушењем или уклањањем постројења или предмета.

Члан 38.

Сви сопственици прибрежних и околних земаља дужни су, ако то буде потребно, допустити све оно, што би било потребно за извршење и одржавање радова по овом закону, који се по одобрењу власти предузимају и врше у општем интересу.

Ако се тиме причини сопственику каква стварна штета, онда му се мора дати сразмерна накнада по погодби или по прецени.

Члан 39.

Нико не сме у раду ометати особље које премерава, снима, обележава, извршује или одржава радове по овом закону, па било да те радове предузима држава или која друга јавна установа, било приватни подузетници, којима је то власт допустила и њихове радове означила као радове од општег интереса.

Сваки сопственик дужан је допустити пролаз преко свог имања као и намештање и побијање белега, коља и других знакова, потребних за премеравање, обележавање и извршење ових радова.

Ако се при томе сопственику буде учинила стварна штета, онда ће му се дати накнада по погодби или по процени.

Члан 40.

Сопственици земаља дужни су, у општем интересу, бесплатно допустити спровођење воде цевима кроз своје земље или изнад њих, ако намена и употреба тих земаља услед тога ни уколико не трпи.

Само штета, која би се сопственику причинила за време трајања ових радова и док исталација у његовој земљи или изнад ње постоји, накнадиће се по погодби или процени.

Члан 41.

Сва задобивена права за особену употребу воде по овом закону могу се употребљавати само на одобрене циљеве. За сваку промену циља употребе воде мора се тражити одобрење.

Члан 42.

Нико не сме задобивено право за особену употребу воде преносити на другога, сем слу-

чаја наслеђа, без претходног одобрења власти, која му је то право дала (чл. 108).

Члан 43.

Сопственици престројења за особену употребу вода, и ако су редовним путем добили одобрење за ту употребу, остају ипак одговорни за све штете, које би том употребом другима учинили, без одговорности државе или општине, чија је власт то одобрење дала.

Члан 44.

Ако услед нерационалне употребе воде или несолидних постројења на водама прети опасност општем интересу, дужан је сопственик по наређењу власти отклонити те опасности, било преправком постројења, било допунским радовима.

Не буде ли сопственик постројења хтео извршити потребне измене и допуне у остављеном му року, који не може бити дужи од године дана, надлежна ће власт забранити даљу употребу воде и наредити да се постројења поруше без икакве накнаде.

Члан 45.

Ако се услед непредвађених околности или иначе доцније докаже, да неко дато право за употребу воде или ма какво одобрено постројење на води причињава штету, онда је сопственик дужан, без икакве накнаде, преправити постројење или употребу воде преиначити или смањити онако, како му се нареди.

А ако се штете, које одобрено постројење на води причињава појединцима, не могу никаквим изменама отклонити, онда надлежна власт може на тужбу оштећених опозвати дато одобрење и сопственику одобреног постројења наредити, да га поруши без икакве накнаде.

А. Радови за одбрану од вода

1. Радови у изворном делу.

Члан 46.

Сви сопственици земљишта, која су оголићена од воде, имају право предузимати све радове и мере по овом закону ради отклањања штете, коју им вода наноси, ако тиме не чине другима штете.

Члан 47.

Ако сопственици оштећеног земљишта не би били у стању сами отклонити узроке штета, Министар Народне Привреде има пра-

ва принудити и сопственике околних земаља, којима прети опасност, не само у блиској но и у даљој будућности, као и сопственике, који обделавањем својих виших земаља доприносе већу штету нижим земљама, да заједнички изврше потребне радове.

Члан 48.

Ако сопственици земаља, која се граниче са оголићеним или у опште са оштећеним земљиштима, обделавањем својих земљишта, или којим другим радовима, доприносе даљем оштећавању оштећеног земљишта, полицијска власт на тужбу оштећених забраниће такво обделавање и радове; а оштећени могу код редовних судова тражити накнаду причињене им штете.

Члан 49.

Окружна начелства и шумске управе дужни су старати се, да се земљишта и косине у горњем изворном делу водених токова не оголићавају и не руше нерационалним обделавањем или другим којим радовима и да упућују сопственике тих земљишта и друге заинтересоване, да извршују потребне радове за отклањање штете, коју им вода наноси.

Ако сопственици или други заинтересовани не би хтели то учинити, Министар Народне Привреде наредиће извршење тих радова о њиховом трошку (чл. 32—35).

Члан 50.

Ако се укаже потреба да се, ради отклањања поплава у сливу неког воденог тока, морају предузимати радови и у изворном делу његовом са нарочито за то подесним растињем и начином пошумљавања, онда ће те радове извршити Дирекција Вода са Шумарским Одељењем.

Члан 51.

Министар Народне Привреде може ради одржавања изворишта текућих вода у исправном стању ограничити или забранити сечу шума, преоравање пашњака, пуштање стоке на испашу или жиробају, прављење ровова у правцу нагиба и т. д.

2. Радови на чишћењу и одржавању корита и обала

Члан 52.

Чишћење и одржавање корита и обала водених токова дужни су вршити: сви заинтересовани а нарочито сопственици зем-

љишта, која пате или имају користи од воде; сопственици земаља чијом се кривицом корито затрпава; сопственици постројења на води; општине, срезови и окрузи, кроз које водени токови пролазе и држава.

Члан 53.

Ради правилног извршења ових радова, а с обзиром на величину и важност појединих водених токова, као и с обзиром на посредне или непосредне користи, које појединци имају од ових радова, Министар Народне Привреде прописаће нарочитим правилником:

1. начин и време извршења тих радова;
2. ко је дужан чистити и одржавати поједине водене токове и на којој дужини; и
3. начин распореда и прикупљања трошкова за ове радове.

Члан 54.

Сваки прибрежник дужан је одржавати обале и корита водених токова у природном стању. Он не сме без претходног одобрења среске полицијске власти сећи ни садити дрвеће и друго растиње поред обале, нити обалу рушити или подзиђавати, ни у опште радити оно, што би могло штетно утицати на ток воде.

Члан 55.

Забрањено је при овим радовима просецати окуке без нарочитог претходног одобрења окружног начелства.

Члан 56.

Сопственици постројења на води не смеју спречавати преливање воде преко одобрене бране и уставе.

За време рада на одржавању и чишћењу корита водених токова, дужни су сопственици таквих постројења држати отворене све уставе и испусте без икакве накнаде, као и допустити све оно, што би ови послови захтевали.

Члан 57.

Ако непосредно заинтересовани не хтеду предузимати потребне и одобрене им мере за утврђивање обале ради спречавања даљег рушења, онда сопственици даљих суседних имања, којима такође прети опасност од таквог рушења обале, имају права, по претходној пријави окружном начелству и добијеном одобрењу, предузети потребне радове о свом трошку, па сразмеран део трош-

кова накнадно, принудним путем, наплатити од оних заинтересованих, који добровољно нису хтели у овим радовима учествовати.

Начин распореда и наплате ових терета наредиће Министар Народне Привреде својим решењем, у смислу чл. 34 овог закона.

Члан 58.

Ако се водоплавно земљиште простире десно и лево од неког воденог тока на атаре више општина, односно срезова и округа, или у опште, ако од ових радова око одржавања и чишћења појединих водених токова имају користи, не само непосредно прибрежне општине, срезови или окрузи, него и они око њих, онда су, по сразмери користи које имају од тих радова, и они обавезни сносити сразмеран део трошкова за ове радове.

Члан 59.

Ако се за извесне водене токове покаже потреба да се поред радне снаге имају и новчана средства, онда ће Министар Народне Привреде на предлог начелства одредити, колике ће суме за те радове у своје буџете уносити поједине општине, срезови и окрузи.

Члан 60.

Поред редовног и утврђеног чишћења водених токова Министар Народне Привреде може наређивати вршење тих радова у свако доба, кад то услед поплаве или неких нарочитих узрока буде било потребно.

Ако ове радове не би извршили они, који су их дужни вршити, онда Министар Народне Привреде има права наредити извршење тих радова о трошку заинтересованих, па издатке принудним путем наплатити (чл. 32—35).

Члан 61.

На случај опасности од поплава, или какве веће штете, која се може спречити само брзом помоћи; ако би требало н. пр. отклонити загушивање леда, или одбранити какву грађевину, насип, изливање воде, било да се спасе становништво или стока, захтевану помоћ, на позив органа Министра Народне Привреде, или на позив месне полицијске власти, дужне су дати не само оне општине, којима опасност прети, него и све оближње општине.

Ако би општине које су у помоћ притекле, тражили накнаду за дати материјал, онда ће заинтересовани тражену накнаду

платити по погодби или по процени вештака.

Члан 62.

Ако се радовима на чишћењу и одржавању корита не могу отклонити поплаве, онда заинтересовани (чл. 32) могу предузимати подизање насипа дуж водених токова, процесане окука и све остале потребне радове по одобреним пројектима од стране Министра Народне Привреде.

Члан 63.

Све трошкове за извршење и одржавање потребних радова и постројења против поплава сnose заинтересовани по сразмери користи, које од ових радова имају.

Члан 64.

Ако би се још у току извршења ових радова за одбрану од поплава доказало, да издаци које заинтересовани имају учинити, неће стојати у сразмери са користима, које ће они од тих радова имати; или се, пак, то покаже тек по извршењу истих, онда су општине, срезови, окрузи или држава дужни притећи подузетницима у помоћ у оној мери, колико то Министар Народне Привреде буде нашао за потребно, а у сразмери користи, који и они од тих радова имају.

Члан 65.

Ради извршења радова против поплава заинтересовани имају права, ако се слободно не погоде, тражити по закону о експропријацији (чл. 31) преустројења или уништења свих раније стечених права на употребу воде, осим употребе воде за пиће и домаће потребе, а тако исто и свих других радова и постројења у водоплавном (инундационом) терену.

Ово одузимање стечених права може бити тек по одобрењу Министра Народне Привреде и ако се докаже, да се радови на одбрани од поплаве не могу на други начин извршити или да би друкчије извршење изазвало прекомерне трошкове.

Члан 66.

Ако заинтересовани не би хтели обезбеђене земље обрађивати рационално, да би тиме избегли плаћање трошкова за извршење радова, онда Министар Народне Привреде има права узети те земље у своје руке и дати их на најподеснији начин у обрађивање све дотле, док се учињени издаци за извршење радова не наплате.

Члан 67.

Ако се ради отклањања поплава у средњем и доњем делу воденог тока морају поизвршити, па учињене трошкове сразмерно поделити на све заинтересоване (чл. 32—35). Други радови) у горњем изворном делу, онда је Министар Народне Привреде дужан то проучити, израдити пројекте и исте извршити па учињене трошкове сразмерно поделити на све заинтересовани (чл. 32—35).

Члан 68.

Сопственици брана, устава и других постројења за употребу воде, која се налазе на води или поред воде, дужни су такође сносити један део трошкова за све радове за одбрану од поплава сразмерно користима, које они отуда имају.

Члан 69.

Сопственици ритова, бара и мочари имају права исушивати их, али су дужни пре сваког рада пријавити се начелству окружном и поднети му програм рада, па тек по добивеном начелном одобрењу од Министара Народне Привреде (чл. 160), могу чити закони за поједине случајеве. приступити изради детаљних пројеката са предрачуном, програма за финансирање и правила за извршење и одржавање, па пошто се то одобри, онда могу приступити раду.

Према важности и потреби Министар Народне Привреде прописане правилник за пројектовање, извршење и одржавање ових радова, а по потреби доносиће се и наро-

Члан 70.

Ако сопственици ритова, бара или мочари ма из каквих разлога, не би хтели сами извршити исушивање у остављеном им року, Министар Народне Привреде има права, ако то општи интерес захтева, решити, да сама држава изврши потребне радове за исушивање (чл. 32—35).

У том случају трошкови падају на терет заинтересованих. Од ових сnose трошкове првенствено сопственици исушених земаља и то толико, колико се исушење земље овим радовима повећане у вредности, а остатак сnose општине у којима су мочари и ритови. Ако би онај део трошкова, који пада на општину, по њеној буџетској снази био велики терет, може општина тражити од Министра Народне Привреде да се један део овог терета пренесе на округ или државу. По овом

тражењу Министарски Савет, по предлогу Министра Народне Привреде, а по саслушају Државног Савета, може решити, да се један део оваких трошкова, који падају на општину, пренесе на округ у коме се оне налазе, или државу.

Члан 71.

Ако сопственици земљишта, исушеног на начин из прве алинеје претходног члана, не би хтели примити га у обрађивање у року од три године, или ако би га примили, а не би уредно плаћали распоређене трошкове, онда Министар Народне Привреде има право одузети им управу тим земљиштем и експлоатисати га на начин, какав он нађе за најподеснији, све дотле, док се из прихода тог земљишта распоређени трошкови не исплате (чл. 32—35).

Члан 72.

Ако би Министар Народне Привреде решио, да се ови радови изврше путем предузимача, онда ће он у дотичној општини где се сопственици налазе, пре држања лицитације, изложити погодбе и услове за израду тих радова и позваће сопственике, општину, срез и округ, да се у року од три месеца изјасне, хоће ли ове радове под истим условима сами извршити.

Ако се ови не сагласе или не изјасне у датом им року, онда ће Министар Народне Привреде наредити извршење ових радова по прописима, који важе за подизање јавних грађевина.

Члан 73.

Ради утврђивања распореда трошкова добивено исушено земљиште поделиће се у више класа и те према добивеним користима.

Класа може бити највише десет, а најмање три.

Члан 74.

Сопственици земљишта, кроз које се спроводе канали од исушеног земљишта, дужни су то уз накнаду допустити. Али они имају и право спровести сву штетну воду са свога земљишта у ове канале, и у том случају они су дужни поднети не само све трошкове око измена, које би спрово-

ђење воде са њиховог земљишта у канале, изазвало, него и сразмерно користима, које отуда добијају, један део издатака за извршење и одржавање главног канала.

Члан 75.

Ако је исушавање могуће извести у вези са другим радовима за употребу и одбрану од воде, а докаже се да се исушавање може рационалније и економније извести у вези са тим радовима, па их заинтересовани не би хтели вршити, или не би допустили везу, онда Министар Народне Привреде има права, да их на то принуди, или да нареди извршење радова, па да трошкове распореди на све заинтересоване (чл. 23—35).

(наставиће се)

СПИСАК

Одобрених планова за каналисање имања у Београду

- Јован М. Томић Страх. Бана 70
Михајло Павловић Рајићева 27.
Милан Р. Димић Душанова 88.
Савка М, Панић Студеничка 41.
Ленка С. Масларевић Књ. Љубице 29.
Коста П. Хорстиг Бирчанинова 28.
Јања Пашона В. Караџића 11.
Јованка Петровић Ломина 28.
С. Павловић Кр. Милутина 89.
Мих. Јечменица Кр. Петра 67.
Мица Др. К. Јовановић М. Великог 81
Дом Сиротне Деце Душанова 10.
" " " Ст. Бана 7
Михајло Геске Вој. Добрњца 23.
Маса Томе Томашевића Македонска 35.
Задужбина Васе и Николе Радојковића
Цетињска 7
Задужбина Васе и Николе Радојковића
Цетињска 5
Драгутин Станковић Цара Уроша 42.
Маса Томе Томашевића Цетињска 2-
Милорад Стефановић Кр. Милана 7.
Јарослав Јонкура Ломина 13.
Маса Косте Крстића Поп. Лукина 10.
Катарина Г. Ристић Балканска 9.

Власник за Удруж. Срп. Инжењ. и Архитекта Душан Божић инжењер

Одговорни уредник Јефта Т. Стефановић редовни професор Универзитета.

Штампирија К. Грегорића и Друга — Београд.

